

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

*Діагностика та лікування психічних розладів:
медичний, психологічний та соціальний контекст*

Освітній рівень II (магістерського) рівня вищої освіти
(назва рівня вищої освіти)

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 053 «Психологія»
(код й найменування спеціальності)

Освітня програма Психологія забезпечення ментального здоров'я

Розробник: Світлана ПОЛШКОВА, доктор медичних наук

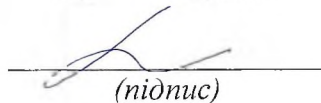
(підпис)

Робоча програма затверджена
на засіданні кафедри

клінічної психології

протокол № 10 від 23 червня 2025 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Ірина ЛИСЕНКО
(ім'я та прізвище)

Схвалено гарантом освітньої програми Психологія забезпечення ментального здоров'я

Гарант ОП

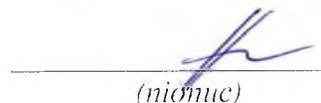
(підпис)

Тетяна РЯХОВСЬКА
(ім'я та прізвище)

Розглянуто на засіданні Ради якості вищої освіти

протокол № 5 від 30 червня 2025 року

Голова РЯВО

(підпис)

Наталія ЗАВ'ЯЗКША
(ім'я та прізвище)

ВСТУП

Робоча програма освітнього компонента «Діагностика та лікування психічних розладів: медичний, психологічний та соціальний контекст» розроблена на основі Методичних рекомендацій до розроблення і оформлення робочої програми освітнього компонента, затвердженої Вченою Радою Київського інституту сучасної психології та психотерапії від 22 лютого 2024 року, протокол №7.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робочу програму освітнього компонента «Діагностика та лікування психічних розладів: медичний, психологічний та соціальний контекст» складено відповідно до освітньо-професійної програми «Психологія забезпечення ментального здоров'я» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія.

Статус освітнього компонента – обов'язковий.

Обсяг освітнього компонента – 4 кредити ECTS.

Семестровий контроль – екзамен.

Мета та завдання освітнього компонента

Курс «Діагностика та лікування психічних розладів: медичний, психологічний та соціальний контекст» має на меті вивчення теорії, принципів, інструментів оцінювання і вимірювання індивідуально-психологічних особливостей людини.

Метою освітнього компонента є: формування професійних компетентностей для діагностики та лікування психічних розладів, що поєднують теоретичні знання та практичні навички психологічного консультування.

Завданнями освітнього компонента є:

–Сформувати системне розуміння теоретичних основ діагностики та лікування психічних розладів;

–Навчити застосовувати методи діагностики психічних розладів та добирати адекватні техніки психологічної допомоги клієнтам;

–Сформувати розуміння та навчити дотримуватися етичних стандартів у практиці психологічного консультування.

Компетентності здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітнього компонента

Код	Зміст компетентності
Інтегральна компетентність	
ІК	Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.
Загальні компетентності	
ЗК1. ЗК4. ЗК5. ЗК6. ЗК7.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
Фахові компетентності	
СК1. СК3. СК4. СК5. СК6. СК7. СК8 СК9.	Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Програмні результати здобувачів освітньої програми, що формуються в результаті засвоєння освітнього компонента

Код	Програмні результати
ПР 1.	Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій
ПР 3.	Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.
ПР 6.	Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.
ПР 7.	Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.
ПР 8.	Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.
ПР 9.	Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПР 10.	Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.
ПР11.	Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

2. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Структура освітнього компонента

№ теми	Назва розділів і тем	Кількість годин					
		Всього	Аудит.	у тому числі			С.р.
				Лекції	Прак.	Прак. Конт.	
1	Організація психіатричної служби в Україні. Психічна норма та патологія	10,5	2,5	2,5			8
2	Основні симптоми та синдроми	12,5	4,5	3,5	1		8
3	Розлади психіки та поведінки внаслідок органічного ураження головного мозку.	10	2			2	8
4	Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин	10	2			2	8
5	Шизофренія, шизотипові стани та маячні розлади	10,5	2,5	2,5			8
6	Розлади настрою (афективні розлади)	10,5	2,5	2,5			8
7	Невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади	12,5	4,5	2,5	2		8
8	Розлади зрілої особистості та поведінкові розлади	12,5	2,5	2,5			10
9	Основні принципи лікування психічних розладів. Етика призначення медикаментів та обов'язки психолога. Фармакокінетика. Шкали для оцінки основних психічних захворювань	14,5	4,5	2,5		2	10
10	Що таке психофармакологічний препарат та які класи цих речовин виділяють. Основні дії психотропних препаратів, їх мішені та побічні ефекти.	16,5	6,5	3,5	3		10
Всього годин		120	34	22	6	6	86

Зміст освітнього компонента

Лекція 1. Організація психіатричної служби в Україні. Психічна норма та патологія Структура психіатричної служби в Україні. Нормативно-правові акти у сфері психіатричної допомоги. Деонтологія в психіатрії. Робота з хворими та їх законними представниками. Міжнародна класифікація хвороб - 10 перегляду. МКХ – 10 Психічні розлади та розлади поведінки. Психічна норма та патологія. *Література [2,4]*

Лекція 2. Основні симптоми та синдроми. Поняття симптому та синдрому. Порушення свідомості. Порушення сприйняття. Порушення мислення. Порушення пам'яті. Порушення інтелекту. Порушення емоційного реагування та настрою. Порушення вольової діяльності. Порушення уваги. *Література [1,2,8,12]*

Тема 3. Розлади психіки та поведінки внаслідок органічного ураження головного мозку. F00 Деменція при хворобі Альцгеймера (з раннім/пізнім початком, атипова, неуточнена. F01. Судинна деменція (із гострим початком, мультиінфарктна, підкіркова, змішана кортикальна і субкортикальна, інша, неуточнена). F02. Деменція при інших хворобах, класифікованих в інших рубриках (хвороба Піка, хвороба Крейтцфельдта, хвороба Гентінгтона, хвороба Паркінсона, хвороба, зумовлена ВІЛ, інші та неуточнені). F03. Неуточнена деменція. F04. Органічний амнестичний синдром, не спричинений алкоголем або іншими психоактивними речовинами. F05. Делірій, не спричинений алкоголем або іншими психоактивними речовинами. F06. Інші психічні розлади внаслідок ураження чи дисфункції головного мозку або внаслідок соматичної хвороби F06.00 Галюцинації, пов'язані з органічним ураженням головного мозку. F07. Розлади особистості та поведінки внаслідок хвороби, ушкодження або дисфункції головного мозку. F09. Органічний або симптоматичний психічний розлад, неуточнений. *Література [1-12]*

Тема 4. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин. F10. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю (гостра інтоксикація, вживання речовин, пов'язане зі шкодою для здоров'я, синдром залежності, абстиненція, стан абстиненції з делірієм, психотичні розлади, амнестичний синдром). F11. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання опіоїдів. F12. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання канабіоїдів. F13. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання седативних чи снодійних речовин. F14. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання кокаїну. F15. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання інших стимуляторів, включаючи кофеїн. F16. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання галюциногенів. F17. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання тютюну. F18. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання летючих розчинників. F19. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання декількох наркотичних засобів та інших психоактивних речовин. *Література [1-12]*

Лекція 5. Шизофренія, шизотипові стани та маячні розлади F20. Шизофренія (параноїдна шизофренія, гебефренічна шизофренія, кататонічна шизофренія, недиференційована шизофренія, післяшизофренічна депресія, залишкова шизофренія, проста шизофренія, інші/неуточнені види шизофренії. F21. Шизотиповий розлад. F22. Хронічні маячні розлади. F23. Гострі та транзиторні психотичні розлади. F24. Індукований маячний розлад. F25. Шизоафективні розлади. F28. Інші неорганічні психотичні розлади. F29. Неорганічний психоз, неуточнений. *Література [1-12]*

Лекція 6. Розлади настрою (афективні розлади). F30. Маніакальний епізод. F31. Біполярний афективний розлад. F32. Депресивний епізод. F33. Рекурентний депресивний

розлад, F34. Стійкі розлади настрою (афективні). F38. Інші розлади настрою (афективні) F39. Розлад настрою (афективний), не уточнений. *Література [1-12]*

Лекція 7. Невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади. F40. Фобічні і тривожні розлади (Агорафобія, соціальна фобія, специфічні фобії). F41. Інші тривожні розлади (панічний розлад, генералізований тривожний розлад, змішані тривожні і депресивні розлади). F42. Обсесивнокомпульсивний розлад. F43. Реакції на тяжкий стрес та розлади адаптації (гостра реакція на стрес, післятравматичний стресовий розлад, порушення адаптації). F44. Дисоціативні (конверсійні) розлади (дисоціативна амнезія, дисоціативна фуга, дисоціативний ступор, транс і одержимість, дисоціативні рухові розлади, дисоціативні конвульсії, дисоціативна анестезія або втрата чутливості). F45. Соматоформні розлади. F48. Інші невротики розлади (неврастенія, синдром деперсоналізації дереалізації). *Література [1-12]*

Лекція 8. Розлади зрілої особистості та поведінкові розлади. F 50. Розлади прийому їжі (Нервова анорексія, Булімія, Переїдання). F 51. Розлади сну неорганічної етіології. F 52. Сексуальна дисфункція, не обумовлена органічними причинами. F 53. Післяпологові розлади психіки та поведінки. *Література [1-12]*

Лекція 9. Основні принципи лікування психічних розладів. Етика призначення медикаментів та обов'язки психолога. Фармакокінетика. Шкали для оцінки основних психічних захворювань. *Література [1,4,11]*

Лекція 10. Що таке психофармакологічний препарат та які класи цих речовин виділяють. Основні дії психотропних препаратів, їх мішені та побічні ефекти. *Література [1,3,12]*

Теми практичних, контактних практичних (семінарських) занять освітнього компонента

№ з/п	Назва теми	Кількість годин практичних	Кількість годин практичних контактих
1	Теми 1-2. Організація психіатричної служби в Україні. Психічна норма та патологія. Основні симптоми та синдроми		
	1. Детально ознайомтесь з лекцією та презентацією до Тем 1 та 2. Організація психіатричної служби в Україні. Психічна норма та патологія. Основні симптоми та синдроми Опрацюйте рекомендовану літературу до теми підготуйте схему-підказку, коли клінічний психолог має направити клієнта на консультацію лікаря-психіатра, а, можливо, і викликати швидку допомогу.	2	
	Завдання: Уявіть себе в ролі психолога-консультанта. Визначте складні «місця» для визначення необхідності направлення клієнта до лікаря.		

2	Тема 3. Розлади психіки та поведінки внаслідок органічного ураження головного мозку.		
	Заняття буде присвячене темі 3 «Розлади психіки та поведінки внаслідок органічного ураження головного мозку». На занятті ми будемо розбирати основні органічні захворювання та проводити диференційну діагностику. Методичні рекомендації до підготовки: 1. Ознайомтесь з літературою до курсу 2. Обов'язково відвідайте заняття і проявляйте свою активність		2
3	Тема 4. Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин		
	Заняття буде присвячене темі 4 «Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин». На занятті ми будемо розбирати розлади пов'язані із вживанням ПАР, поговоримо про поняття залежності та основні напрями допомоги таким хворим. Методичні рекомендації до підготовки: 1. Ознайомтесь з літературою до курсу 2. Обов'язково відвідайте заняття і проявляйте свою активність		2
4	Теми 5-7. Шизофренія, шизотипові стани та маячні розлади. Розлади настрою (афективні розлади). Невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади.		
	1. Детально ознайомитись з лекціями та презентаціями до тем Шизофренія, шизотипові стани та маячні розлади. Розлади настрою (афективні розлади). Невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади. 2. Опрацюйте рекомендовану літературу до тем 3. Уявіть себе в ролі психолога-консультанта. Визначте складні «місця» для діагностики депресивного синдрому при різних психічних патологіях.	2	
5	Теми 9-10 Основні принципи лікування психічних розладів. Що таке психофармакологічний препарат та які класи цих речовин виділяють.		
	1. Детально ознайомитись з лекціями та презентаціями до Тем 9-10 2. Опрацюйте рекомендовану літературу до тем 3. Ознайомтесь з опитувальником прийому психотропної терапії, його метою та задачами. Напишіть його коротку характеристику та «слабкі місця» 4. Визначте та напишіть, що можна визначити за допомогою цього опитувальника.	1	2
	Весь курс		
	1. Ознайомтесь зі шкалою MADRS для оцінки рівня депресії, а також із структурованим інтерв'ю SIGMA для проведення цієї шкали. Напишіть його коротку характеристику та «слабкі місця» 2. Визначте типові помилки при проведенні інтерв'ю та складні зони цього інтерв'ю, щоб запобігати їх в майбутньому	1	
Разом		6	6

Самостійна робота освітнього компонента

Назва теми	Зміст роботи	Кількість годин
Організація психіатричної служби в Україні. Психічна норма та патологія	Опрацювання літератури, що подана в презентації та підготовка питань з теми до обговорення на контактному занятті	8
Основні симптоми та синдроми	Опрацювання літератури, що подана в презентації та підготовка питань з теми до обговорення на контактному занятті	8
Розлади психіки та поведінки внаслідок органічного ураження головного мозку.	Опрацювання літератури, що подана в презентації та підготовка питань з теми до обговорення на контактному занятті	8
Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин	Опрацювання літератури, що подана в презентації та підготовка питань з теми до обговорення на контактному занятті	8
Шизофренія, шизотипові стани та маячні розлади	Опрацювання літератури, що подана в презентації та підготовка питань з теми до обговорення на контактному занятті	8
Розлади настрою (афективні розлади)	Опрацювання літератури, що подана в презентації та підготовка питань з теми до обговорення на контактному занятті	8
Невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади	Опрацювання літератури, що подана в презентації та підготовка питань з теми до обговорення на контактному занятті	8
Розлади зрілої особистості та поведінкові розлади	Опрацювання літератури, що подана в презентації та підготовка питань з теми до обговорення на контактному занятті	10
Основні принципи лікування психічних розладів. Етика призначення медикаментів та обов'язки психолога. Фармакокінетика. Шкали для оцінки основних психічних захворювань	Опрацювання літератури, що подана в презентації та підготовка питань з теми до обговорення на контактному занятті	10
Що таке психофармакологічний препарат та які класи цих речовин виділяють. Основні дії психотропних препаратів, їх мішені та побічні ефекти.	Опрацювання літератури, що подана в презентації та підготовка питань з теми до обговорення на контактному занятті	10
Разом		86

3. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби та обладнання: екранні (електронні презентації, віртуальні зали для відпрацювання практичних навичок), комп'ютерні (комп'ютери, планшети, освітні платформи, електронні бібліотеки).

Програмне забезпечення: системне ПЗ (Операційні системи, драйвери), освітні платформи (LMS) для дистанційного навчання, керування курсами (Moodle, Zoom).

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс буде викладений у формі лекцій (22 год.) та практичних (6 год.)/практичних контактних занять (6 год.), організації самостійної роботи студентів (86 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: вербальні (лекція, пояснення, бесіда), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (аналіз кейсів, виконання практичних завдань), а також інтерактивні техніки та методики.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання освітнього компонента є:

Методи поточного контролю: Проводиться з метою оцінювання результатів навчання протягом семестру і включає систематичний моніторинг навчальних досягнень здобувачів. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять у формі виконання практичних завдань, розв'язання кейсів, проходження тестів та активної участі в обговореннях, в обсязі навчального матеріалу, визначеному для кожного заняття.

- *практичні задачі* (у письмовій роботі студенту необхідно показати і теоретичні знання, і вміння застосовувати їх для розв'язування конкретних задач, психологічних проблем);

- *підготовка та участь у контактному занятті* (опрацювання рекомендованої літератури, підготовка запропонованих завдань та участь в обговоренні).

Методи підсумкового контролю: Проводиться з метою оцінювання результатів навчання наприкінці семестру, відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену, в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному робочою програмою дисципліни.

- *екзамен* (у вигляді тестування);

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю:

Практичні завдання №2 і №4 . Максимальна оцінка за виконання практичного завдання 20 балів.

15-20 балів	Надані розгорнуті відповіді на всі питання, зазначені в завданні
10-14 балів	Надані відповіді на всі питання, але відповіді потребують доповнення
7-9 балів	Тема розкрита не повністю, виявляється істотне незрозуміння питання
0 балів	Робота не виконана

Практичні завдання №1 і №3 . Максимальна оцінка за виконання практичного завдання 15 балів.

12-15 балів	Надані розгорнуті відповіді на всі питання, зазначені в завданні
8-11 балів	Надані відповіді на всі питання, але відповіді потребують доповнення
7 балів	Тема розкрита не повністю, виявляється істотне незрозуміння питання
0 балів	Робота не виконана

Форма підсумкового семестрового контролю:

Екзамен. Екзаменаційний тест складається з 30 питань різного рівня складності:

Кожне питання 1 бал.

Відповідно, максимальний бал за успішне виконання тесту – 30 балів

Оцінювання окремих видів навчальної роботи

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Кількість балів	Максимальна кількість балів (сумарна)
Поточне оцінювання		
Практичні завдання	15-20	70
Підсумкове оцінювання з формою контролю Екзамен		
Екзамен. Тест	30	30
Загальна сума балів		100

Розподіл балів освітнього компонента з формою контролю екзамен

Поточне оцінювання (бали)	Екзамен (бали)	Сума балів
70	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Для оцінювання результатів навчання застосовується 100-бальна шкала оцінювання.

Сума балів	Оцінка ECTS	Національна оцінка	
		Екзамен	Залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	
74-81	C	Добре (в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок)	
64-73	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	
60-63	E	Задовільно (задовольняє мінімальні критерії)	
35-59	FX	Незадовільно (із можливістю повторного складання)	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (із обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	

1. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Підручники, навчальні посібники, інформаційні ресурси:

1. "Психіатрія і наркологія" В.Л. Гавенко, Г.М. Кожина, Г.О. Самардакова (2009)
2. "Клінічна психіатрія" під ред. Н.Е. Бачерикова (1989)
3. "Психіатрія" В.М. Кузнецов, В.М. Чернявський (1993)
4. "Пропедевтика психіатрії" В.Д. Менделевич (1995)
5. «Психіатрія і наркологія: підручник» / Г.Т. Сонник, О.К. Напреєнко, А.М. Скрипніков, Л.В. Животовська, Н.Ю. Напреєнко ; за ред. О.К. Напреєнка. — 3-є вид., випр. — К. : ВСВ «Медицина», 2017. — 424 с.
6. Психіатрія і наркологія : підручник / О. К. Напреєнко, М. І. Винник, І. Й. Влох, О. З. Голубков, О. А. Двірський; ред.: О. К. Напреєнко. - К. : Медицина, 2011. - 527 с.
7. Медицина невідкладних станів: Швидка і невідкладна медична допомога: Підручник / За ред. І.С. Зозулі. Розділ: Невідкладна допомога в психіатрії. Кузнецов В.М.— К.: ВСВ "Медицина", 2012. — 728 с.
8. Ургентна психіатрія (клініка, психодіагностика, терапія невідкладних станів) / Дзюб Г. К., Кузнецов В. М., Нестерчук Н. В. — К.: Б. в., 2010. — 190 с.
9. Чабан О.С. Невідкладна допомога в психіатрії та наркології. Посібник / О.С.Чабан, О.О.Хаустова, Я.М.Несторович. –К.: Мед книга, 2010. –128 с.
10. Невідкладні стани в психіатрії та наркології: Метод. посібник/ Під заг. Ред. Л.М. Юр'євої. –Київ, 2000. –149 с.

11. Влох І.Й., Кулик Б.В., Білобровка Р.І., Панас А.Р., Гуль А.Л., Петрина Н.Ю., Рахман Л.В. Довідник з психофармакології для студентів медичних вузів, Львів –2006. –56с.
12. Невідкладні стани. Підручник. Вид. четверте, доп. та пер. / За редакцією проф. М.С.Регеди–Львів: Магнолія, 2008. –835 с.